

RAHVUSVAHELINE USUVABADUSE ARUANNE EESTI KOHTA AASTAL 2016

KOKKUVÕTE

Põhiseadus kaitseb usuvabadust ning keelab usulisele vihkamisele ja vägivaldsele õhutamise ning usulise diskrimineerimise. Maksusoodustuste saamiseks peavad usulised ühendused registreerima oma põhikirja Tartu Maakohtu registriosakonnas. Valitsus korraldas holokausti ohvrite mälestusürituse. Valitsus spondeeris õpetajate koolitusprogramme, et tutvustada õpetajatele parimaid võtteid koolitundides holokausti õpetamiseks.

Meediakajastuste kohaselt esines etnilisel päritolul, rassil ja moslemite vastasusel põhinevaid vaenulikkuse juhtumeid sagedamini kui varasematel aastatel. Eesti Juudi Kogukond kinnitas, et tuvastamata isikud maalisid augustikuus Harju maakonnas asuvale holokausti mälestusmärgile haakristi.

Ameerika Ühendriikide suursaatkond kaasas välisministeeriumi, sotsiaalministeeriumi ja siseministeeriumi töötajatega peetud kohtumistel usuvabaduse küsimustesse, arutades muuhulgas usulise sallivuse ja mitmekesisuse edendamist. Suursaadik ja saatkonna töötajad kohtusid usujuhtide, kodanikuühiskonna ja vabaihenduste esindajatega, et edendada dialoogi antisemitismi ja holokaustist teavitamise teemal.

I. Demograafiline jaotus usundite lõikes

USA valitsuse hinnangul on Eesti rahvaarv 1,3 miljonit (2016. aasta juuli seisuga). 2011. aasta rahvaloenduse kohaselt on 29 protsenti rahvastikust usklikud, 54 protsenti ei kuulu ühtegi usulisse ühendusse ja 17 protsenti keeldusid rahvaloendusel sellele küsimusele vastamast. Kirikute ja usuühingute 2016. aasta andmetel on Moskva patriarhaadile alluval Eesti Õigeusu Kirikul (MPEÕK) ligikaudu 170 000 liiget (13,1 protsenti rahvastikust) ja Eesti Evangeelsel Luterlikul Kirikul 159 000 liiget (12,2 protsenti). Eesti Apostlikul Õigeusu Kirikul on 30 000 liiget (2,3 protsenti). Muud kristlikud ühendused, sealhulgas baptistid, roomakatoliiklased, Jehoova tunnistajad, vene vanausulised ja nelipühilased moodustavad ühiselt 1,2 protsenti rahvastikust. Vene vanausulised elavad peamiselt Peipsi järve läänekaldal riigi idaosas. Rahvaloenduse andmetel on riigis üle 2000 juudi ja 1500 moslemit. Enamik venekeelse elanikkonna usklikest on Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kiriku liikmed, kes elavad peamiselt pealinnas või Kirde-Eestis.

II. Valitsuse suhtumine usuvabadusse

Õiguslik raamistik

Põhiseadus sätestab, et riigikirikut ei ole ja igapähele on vabadus kuuluda ükskõik millisesse usulisse ühendusse ja järgida oma usku, üksi või koos teistega, avalikult või eraviisiliselt, kui „see ei kahjusta avalikku korda, tervist ega kõlblust“. Samuti keelustab põhiseadus usulise vihkamise, vägivalda ja diskrimineerimise õhutamist. Rikkumisi karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega. Põhiseadus tunnustab usulistel põhjustel kaitseväeteenistusest keeldumise õigust, kuid nõuab usulistel põhjustel keeldujatelt asendusteenistuse läbi tegemist seaduses ettenähtud korras.

Usuliste ühenduste ja usuühingute tegevust reguleerib seadus. Usulisteks ühendusteks loetakse kirikud, kogudused, koguduste liidud ja kloostrid. Usuühinguteks loetakse vabatahtlikke organisatsioone, kelle põhitegevus hõlmab kõlbluse, eetika, kultuuriga seotud ja seotud religiooside või oikumeenilisi tegevusi ja sotsiaalse rehabiliteerimise alaseid tegevusi väljaspool kirikule või kogudusele iseloomulikke usuliste talituste vorme ning kes ei pea olema seotud konkreetse kiriku või kogudusega.

Usulised ühendused ja usuühingud on kantud Tartu Maakohtu registrisse. Kirikutel, kogudustel ja koguduste liitudel peab olema juhatus, mille liikmed võivad olla üksnes riigi kodanikud ja riigi seaduslikud elanikud. Kloostritel peab olema valitud või nimetatud kloostriülem.

Ametlikuks registreerimiseks peab usulisel ühendusel olema vähemalt 12 liiget ja selle juhatus peab esitama notariaalselt kinnitatud avalduse, millele on alla kirjutanud kõik ühenduse juhatuse liikmed, asutamiskoosoleku protokoll ja põhikirja koopia. Usuliste ühenduste registreerimisnõudeid reguleerib seadus. Seadus käsitleb registreeritud usulisi ühendusi mittetulundusühingutena, millele on võimalik kehtestada teatud maksusoodustusi, näiteks käibemaksuvabastus. Riiklikult on registreeritud üle 550 usulise ühenduse.

Seadus ei keela registreerimata usuliste ühenduste tegevust, kuid registreerimata ühendused ei saa tegutseda juriidiliste isikutena ning neile ei anta maksusoodustusi.

Usuühingud registreeritakse vastavalt mittetulundusühingute seadusele ja neil on õigus saada samasuguseid maksusoodustusi nagu usulistel ühingutel. MTÜ registreerimiseks peab usuühingul olema asutamislepe ja asutajate poolt kinnitatud põhikiri. Asutajad võivad olla füüsilised või juriidilised isikud. Asutajate minimaalne arv on kaks. Ühing peab esitama registreerimisavalduse Tartu Maakohtu registriosakonnale elektrooniliselt või paberikandjal.

Seadus sätestab, et iga väeosa ülem tagab kaitseväelastele võimalused nende usu järgimiseks. Ka vanglate direktorid peavad tagama kinnipeetavatele võimalused nende usuliste tõekspidamiste järgimiseks. Riik rahastab kaitseväe- ja vanglakaplaneid, kes võivad kuuluda ükskõik millisesse registreeritud usulahku ja kes on kohustatud pidama jumalateenistusi kõikide usundite järgijatele.

Riigi- ja erakoolides on valikainena võimalik õppida usuõpetust, õpet rahastab riik. Kool peab pakkuma usundiõpetust põhi- või keskkooli astmes, kui seda soovib vähemalt 12 õpilast. Kursus

hõlmab sissejuhatust võrdlevasse usundiõpetusse. Usundiõpetuse õpetajad võivad olla ilmalikud õpetajad või usuliste ühenduste pakutud vaimulikud. Usuõpetusel erakoolides puuduvad piirangud.

Eesti on ühinenud ÜRO Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise paktiga.

Valitsuse tegevus

Aasta jooksul registreeriti kaks usulist ühendust, üks Valgas, Valga Kristlik Nelipühi Kogudus Päästelaev, ja teine Narvas, Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kiriku Narva Kaheteistkümne Püha Apostli Kogudus.

Riik eraldas riigieelarvest 646 000 eurot (681 000 USD) Eesti Kirikute Nõukogule, kuhu kuulub kümme kristlikku kirikut, nende seas luteri kirik ja mõlemad õigeusu kirikud. Riik ei sekkunud rahaliste vahendite jaotamise, osa neist rahalistest vahenditest jaotati liikmeskirikute vahel ning osa kasutati oikumeenilisteks projektideks ja Nõukogu juhatuse liikmete koolituseks, et toetada osalemist kodanikuühiskonnas. Valitsus konsulteeris moslemi kogukonna ja Kirikute Nõukogu esindajatega seoses menetluses oleva seadusandlusega, mis puudutab põgenikke ja sisserännet.

6. veebruaril korraldas Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (EKRE), millele kuulub riigikogus seitse kohta, kohvikutes sisserände ja “Euroopa islamiseerimise” vastaseid protestiüritusi. EKRE osales liikumises Fortress Europe, mis ühendas sisserände vastaseid liikumisi (näiteks PEGIDA ehk Patriootilised Eurooplased Lääne Islamiseerumise Vastu) Euroopa riikides.

27. jaanuaril korraldas valitsus koostöös Eesti Juudi Kogukonnaga Tallinnas, Rahumäe juudi kalmistul iga-aastase holokausti mälestuspäeva. Kultuuriminister pidas kõne usulisest sallivusest ja asetask holokaustiohvrite mälestuseks pärja. Samal päeval osalesid õpilased üle kogu riigi oma koolides holokausti mälestuspäeva üritustel.

29. jaanuaril spondeeris Eesti Haridus- ja Teadusministeerium koostöös teiste organisatsioonidega ajaloo- ja kodanikuõpetuse õpetajate seminari, et tutvustada neile parimaid tegutsemistavasid oma klassis holokausti mälestamiseks. Üritus toimus Okupatsioonide muuseumis.

Riik on Holokausti Mälestamise Rahvusvahelise Ühenduse liige.

III. Ühiskonna suhtumine usuvabadusse

Kohalik meedia, sealhulgas ajaleht Eesti Päevaleht teatas arvukamatest moslemite vastasest meelestatusest tingitud vaenulikkuse juhtumitest kui varasematel aastatel. Kuna usk ja etniline

kuuluvus on sageli lähedases seoses, oli raske liigitada neid juhtumeid üksnes religioosel identiteedil põhinevaiks.

Odini sõdurid, isehakanud patriootiline rühmitus, mis kuulutas oma eesmärgiks “islamistlike sissetungijate” kuritegevusele vastuastumise, rajas aasta alguses harurühmituse Soome. Uudisteagentuuri Reuters ja muu meedia andmetel teatas rühmitus plaanidest asutada mitmes linnas üle kogu maa korraldajate rühmad. Peaminister ja kaitseminister taunisid niisuguseid plaane. Aasta lõpuks ei olnud teateid ühegi korraldajate rühma moodustamisest.

Juudi kogukond kinnitas augustis, et teadmata isikud rüvetasid Harju maakonnas Kalevi-Liival asuva holokausti mälestusmärgi haakristiga. Politsei uuris juhtumit, kuid teo toimepanijaid ei olnud aasta lõpuks tuvastatud.

Kaks luteri kogudust, Harju-Risti kogudus ja Tallinna Peeteli kogudus, majutasid põgenike perekondi.

IV. USA valitsuse poliitika

Ameerika Ühendriikide suursaatkond arutas Siseministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi ja Välisministeeriumi esindajatega usuküsimusi ning kaasas valitsuse usulise sallivuse edendamisse, eelkõige seoses põgenike ja varjupaigataotlejate kriisiga Euroopas.

Saatkonna töötajad kohtusid Eesti Juudi Kogukonna liikmetega, mittetulundusorganisatsiooni Eesti Inimõiguste Keskus esindajatega ning kristliku ühendusega Eesti Kirikute Nõukogu, et käsitleda usuvabaduse küsimusi riigis.

Haridusministeerium ja suursaatkond rahastasid kahe õpetaja sõitu suvisele õpetajate holokaustialase õppe koolitusprogrammile Ameerika Ühendriikides. Õpetajad ühendasid selle koolituse riiklikus õppekavas olemasoleva holokaustialase haridusprogrammiga.

Suursaadik rääkis elujõulise juudi kogukonna olemasolu tähtsusest iga-aastaselt Jahad (Me oleme koos) üritusel, mille korraldas Eesti Juudi Kogukond.